

MEMÒRIA DE
RESTAURACIÓ.

Ma Carme Balliu i Badia.

l' Escala, 1998.

ÍNDEX

<u>INTRODUCCIÓ</u>	1
<u>ESTAT DE CONSERVACIÓ DELS DIBUIXOS</u>	4
<u>CAUSES DE DETERIORACIÓ</u>	7
<u>PROJECTE GLOBAL DE RESTAURACIÓ</u>	10
<u>PRESENTACIÓ DELS DIBUIXOS</u>	
<u>FOTOGRAFIES</u>	14
<u>CONCLUSIONS</u>	68

Annexos

INTRODUCCIÓ

A continuació presentem la memòria dels treballs de restauració realitzats sobre part de l'obra gràfica original de Caterina Albert i Paradís procedent del Museu-Arxiu Víctor Català.

S'ha tractat un total de 17 dibuixos realitzats a llapis, carbó i acrílic sobre suport cel·lulòsic i un pergamí cromat amb les tècniques de pastel i aquarel·la.

Part d'aquestes obres responen a exercicis o apunts de caire acadèmic que marcarien l'inici de l'autora en el llenguatge artístic, mentre que d'altres denoten certa llibertat de l'autora a nivell temàtic i estilístic, més en paral·lel amb l'activitat del moment.

De fet només es documenten tres estudis realitzats que tractin l'obra plàstica de Caterina Albert, en destaca l'obra de J. Folch i Torres; Els dibuixos de Víctor Català, 1955 -on surten documentats alguns dels dibuixos tractats, fet que s'especifica en la presentació de l'obra restaurada, a l'apartat de l'estat de conservació-. Dos estudis més presentats al 1992 a les Primeres jornades d'estudi sobre la vida i obra de Víctor Català i realitzats per E. Tubert i Canada amb Víctor Català i les Arts Plàstiques i C. Balliu, S. Canalda, C. Fortunato, L. Mercader, amb L'expressió plàstica en Caterina Albert completen la consulta de l'obra gràfica exposada.

Tota la documentació presenta la mateixa problemàtica derivada de la biodeterioració, aixó és, la deterioració causada per agents biològics com són els microorganismes: fongs i bacteris. La infecció que patien els documents intervinguts feia perillar la seva pervivència ja que el suport es trobava greument afectat i debilitat.

La quantitat d'exemplars intervinguts i l'estat de conservació similar en que es troben els documents marcarà l'esquema del treball, ja que s'estructura a partir de la síntesi o globalització del procés de restauració que ha estat aplicat als documents. Si bé en restauració no podem globalitzar processos ni tractaments per que cada document presenta una problemàtica específica que demana una solució concreta en base al suport i tècnica que presenta, en aquest cas i per tal d'agilitzar la

consulta d'aquest treball hem cregut oportú donar especificat un procés base, que en general es repeteix en els documents intervinguts, que explica cada procés dut a terme en la restauració. De la mateixa manera mostrarem l'estat de conservació en que es trobaven els documents i com ha afectat la biodeterioració al suport.

Amb la presentació de cada un dels exemplars, especificarem la seva problemàtica i anomenarem el procés de restauració rebut que podrà ésser consultat en el procés base presentat anteriorment. Així doncs, per a l'explicació i justificació d'un procés determinat haurem de recórrer al procés base.

La importància de la intervenció i restauració d'aquests dibuixos radica en el fet que a partir d'aquest moment es farà possible la seva consulta, catalogació i estudi. Val a dir que part dels documents restaurats formen part de la col·lecció que permanentment s'exposa al Museu. D'altres exemplars, d'acord amb el titular del Museu-Arxiu Víctor Català, Lluís Albert i Rivas, passaran a formar part d'aquesta col·lecció, ampliant així la mostra gràfica dels treballs de l'autora.

Val a dir però, que la importància i significat d'aquest projecte es veuria del tot restat si aquests documents tornessin al seu antic lloc d'ubicació, ja que les condicions tornarien a ser altament nocives per a la seva conservació. Cal destacar la dificultat i quasibé impossibilitat d'eliminar totalment la infecció d'un suport. Així, en cap cas aquests dibuixos han de tornar a entrar en contacte amb material infectat que de nou posaria en perill la conservació del document.

Per últim destacar la necessitat i importància que d'ara endavant tindrà el fet de realitzar controls acuradíssims i periòdics d'aquesta documentació per tal de comprovar l'evolució dels exemplars i la seva conservació.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Tota la documentació intervinguda presenta la mateixa problemàtica i en general el mateix estat de conservació, ja que la majoria dels documents han sofert les mateixes condicions de conservació que han suposat un deteriorament similar, si bé en alguns casos més agreujat que en altres.

SUPORT

El suport, excepte en un cas que trobem un pergami, es de naturalesa cel·lulòsica. Trobem però paper fet a mà "tipus Ingres" amb verjura i diferents filigranes, paper mecànic amb diferents textures i un pergami que com a suport respon a naturalesa animal.

Els documents presenten un alt índex d'infecció provocada per l'acció dels microorganismes, fongs i bacteris, que alteren greument el suport de paper. Aquesta infecció s'identifica al visualitzar una superfície cotonosa de color fosc, sovint negre, que identifiquem com a fongs. Aquests es reparteixen en alguns casos sobre tota la superfície, mentre que en altres els trobem de manera puntual sobre el document.

Aquesta infecció es tradueix sobre els dibuixos a nivell químic en la destrucció de la cel·lulosa i a nivell físic per l'aparició de taques sobre el suport infectat derivades de la pigmentació dels fongs. També ocasionen el desgast del suport, ocasionant transparències i el seu trencament.

Tot i que destaca l'atac de fongs els documents també presenten força brutícia superficial, pols que enfosqueixen tot el suport, sobretot les vores i restes d'excrements d'insectes repartits per la superfície.

L'índex d'acidesa mesurat en cada un dels documents no sobrepassa en cap cas un Ph de 6, i es generalitza en Ph 4-5 el que dona un altíssim nivell d'acidesa que sobre els dibuixos s'identifica amb la coloració grogosa i aspecte trencadís que presenten.

Sobre el suport s'observen plecs, derivats sobretot del emmagatzematge i apilament dels dibuixos, tot i que en algun cas responen a una idea voluntària per tal d'aïllar la zona dibuixada

de la resta del suport.

Els estrips es generalitzen sobretot a les vores i en alguns casos trobem zones amb manca de suport molt localitzat derivat de l'acció dels microorganismes i insectes com ara el lepidisma sacharina.

CAPA SUSTENTADA

Troblem diferents tipus de tintes, tot i que el més freqüent és el llapis o grafit, seguit del carbó i de la tinta de ploma. Trobem un exemplar realitzat amb acrílics i el pergami que destaca per la combinació de diferents tècniques cromàtiques com ara l'aquarel·la i el pastell.

En general presenten un bon estat de conservació tot i que s'observa un cert desgast i eliminació de la intensitat original. En alguns casos s'observa manca de material derivada sobretot de l'acció de desgast sobre el suport realitzada pels microorganismes.

CAUSES DE DETERIORACIÓ

Tot i que ens trobem davant de diferents tipologies de suport en general d'origen cell.lulòsic i amb obres realitzades amb diferents tècniques totes presenten el mateix estat de conservació, descrit anteriorment.

Les condicions similars a que aquests documents han estat sotmesos han suposat un deteriorament similar, tot i que en alguns casos es presenti més agreujat que en altres -el pergami per ser de naturalesa animal encara n'ha resultat més afectat-.

Un % elevat d'Humitat Relativa superior al 65%, una temperatura alta superior als 25º, foscor i un lloc i sistema erroni d'emmagatzematge han propiciat la deterioració i pèssim estat de conservació d'aquests documents.

Les condicions descrites anteriorment formen el microclima i hàbitat ideal i propici per a l'aparició de microorganismes: fongs i bacteris, que degraden altament els suports fins a destruir-los.

La conseqüència més greu de la seva aparició doncs, és la destrucció de l'estructura del paper juntament amb l'aparició d'unes taques o aureoles provocades per la pigmentació dels microorganismes. Aquests es desenvolupen preferentment en ambients humids i càlids i tenen especial predilecció per substàncies adhesives d'origen natural.

Químicament actuen descomposant la cel.lulosa (polímer), transformant-la en glucosa (monòmer), pel que el paper es debilita. Físicament es transforma en un suport d'aspecte tou i presenta un tacte "de cotó" i taques que depenen de l'espècie de fong que les produeix varia de tonalitat: marró, blau, magenta...

El microorganisme al consumir la cel.lulosa excreta productes nocius, entre els que destaca elements àcids que provoquen la desaparició de l'aprest superficial, deixant desprotegit, dèbil i àcid el suport, fent-lo així susceptible a d'altres atacs d'insectes: anobis.

L'aparició dels microorganismes acompanyat d'un sistema de emmagatzematge en carpeta de cartró, erroni, però habitual per l'època en que es realitzaren els dibuixos; l'oblit i cert desinterés inicial per aquestes obres, han suposat unes

condicions nefastes per a la seva conservació, i han provocat l'estat de degradació en que es troben actualment aquests exemplars.

PROJECTE GLOBAL DE RESTAURACIÓ

Per tal de facilitar la consulta d'aquest treball hem cregut oportú descriure el que seria un procés de restauració global a tots els dibuixos. Tot i que en restauració no podem generalitzar mai, en aquest cas la problemàtica és similar en tots els casos. La tècnica i el suport, un cop establerta la problemàtica és, es el que determinarà el procés a aplicar; i en aquest cas tècnica i suport són també generalitzables en aquestes obres. En el moment de la presentació de les obres anomenarem el seu estat de conservació i diferenciarem els processos aplicats en base a cada cas. La consulta d'aquests passos però, es farà recurrent a aquest procés global que inclou totes les intervencions realitzades

PROCÉS GLOBAL DE RESTAURACIÓ

1.- 1ª Desinfecció: La problemàtica que presenten les obres intervingudes es basa sobretot en la biodeterioració, l'existència de microorganismes, que cal eliminar abans de realitzar qualsevol altre procés. Per aixó mantindrem els dibuixos 15 dies impermeabilitzats amb Timol, substància desinfectant, que sublima a temperatura superior als 20º.

2.- Neteja mecànica: un cop hem restat l'efecte dels microorganismes realitzarem una neteja mecànica per tal d'eliminar els cossos dels fongs -hifes- juntament amb la brutícia més superficial dipositada sobre el document. Aquest procés s'ha dut a terme amb l'ajut de pinzells i gomes de diferents dureses.

3.- Desinfecció per contacte. Es fa necessària per tal de reiterar l'efecte desinfectant de l'anterior producte. Aquest procés es realitzarà impregnant secants amb preventol o etanol i deixant el document en contacte amb aquest suport 4/5 dies repetint l'aplicació del producte al secant.

4.- Proves d'estabilitat de la capa sustentada. Davant la necessitat de dur a terme la neteja en humit del document cal comprovar i verificar la solubilitat/estabilitat de cada una de

les tintes que trobem al document. Aquesta prova es realitza per contacte i amb cada un dels disolvents amb que tractarem el document.

5.- Neteja humida. Alguns documents han estat sotmesos a un procés aquòs que per flotació ha permès la seva neteja. Tot i que davant aquest procés els documents responien favorablement i desprenien part de la seva acidesa, hem optat per afegir etanol als banys per tal de reiterar l'efecte desinfectant.

6. Estabilització química del suport. Posterior a la neteja humida i aprofitant l'estat humit del document s'ha dut a terme l'estabilització química d'alguns documents per immersió. La regulació del Ph dels documents que donaven un alt índex d'acidesa: 5/6 s'ha dut a terme per immersió al 50% d'hidròxid càlcic saturat.

Aquest efecte també es pot aconseguir amb Book Keeper, desacidificador gaseós que permet estabilitzar el Ph dels documents que no necessiten procés aquòs.

7.- Tractament de taques. En el cas que per raons purament estètiques ens plantejem blanquejar les taques deixades per la pigmentació dels fongs, es realitzarà o bé per flotació del document en una dilució d'H₂O i hipoclorit sòdic al 3/4% o bé amb la mateixa dilució però aplicada amb taula de succió per tal de fer el procés puntual i aïllat evitant que s'extengui el blanquejant sobre el suport.

Val a dir que aquest procés és altament degradatiu per a la cel.lulosa i s'ha realitzat el mínim possible.

8.- Tractament de taques. Per a les taques no originades per els microorganismes i no eliminades amb la nateja humida hem fet proves amb altres disolvents per tal de restar la seva intensitat

9. Estabilització física del suport. Un cop estabilitzat químicament el suport hem procedit a la reintegració física d'aquest mitjançant paper japó de gramatge inferior a l'original i tenyit per tal d'integrar-lo al conjunt. El nou suport ha estat adherit amb cola metilcel.lulòsica de conservació reversible.

10. Reaprest. Els processos humits a que els documents han estat sotmesos han suposat la pèrdua de l'aprest original otorgat al paper en el moment de la seva fabricació. D'aquesta manera el documen obtè novament la solidesa i "fortalesa/cos" original.

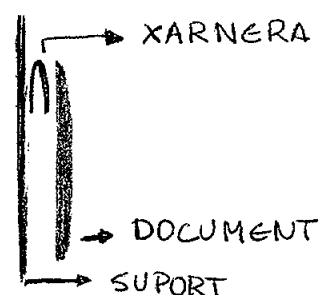
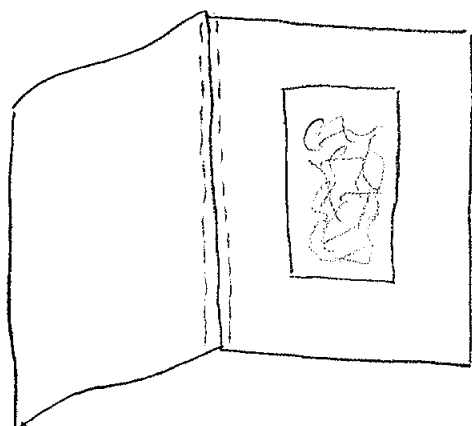
11. Reintegració estètica. Realitzada per tal d'evitar que les pèrdues de tinta en certes zones desvirtuin o alterin la visualització i percepció del document. La reintegració s'ha dut a terme amb material reversible.

12. Sistema de presentació. Tal i com especifiquem en l'estat de conservació dels dibuixos nº 2,5 i 6, un sistema de presentació erroni ha suposat la degradació del document. El Cartell per a el Cava Codorniu (nº2) es trobava emmarcat amb un metracililat i pines que el presionaven contra la fonedura deixant-lo totalment desprotegit pels marges. En els dibuixos de motius vegetals (nos 5 i 6) els marcs tenien la fonedura de cartró que llindava directament sobre el uport, migrant tota la seva acidesa. En aquest dos casos s'ha restablert el sistema de presentació aplicant materials especifics de conservació: paper barrera-cartró de conservació-tablex-cinta segelladpra i pines de emmaracament.

Per a la resta de documents que no disposaven de sistema de presentació s'ha realitzat una carpeta per a cada un d'ells que permet el seu correcte emmagatzematge. Aquest sistema també deixa el document en disposició d'èsser emmarcat.

Els dibuixos es subjecten als nous suports amb xarneres, "xixxetes" realitzades amb paper de conservació i encolades amb adhesiu de conservació, tal com mostra el dibuix.

Un cop disposats sobre el nou suport, s'han deixat dins una nova carpeta que els protegirà, realitzada amb cartró de conservació.

PRESENTACIÓ DELS DIBUIXOS
FOTOGRAFIES

DIBUIX 1

Autor: Signat marge inferior dret: "C Albert-Paradís"

Material: Naturallesa animal. Pergamí

Tècnica: Aquarel·la i pastel

Data: Datat marge inferior dret. Any 1900

Dimensions: 44,8 cms x 30,1 cms

Procedència: Museu- Arxiu Víctor Català

Observacions: Portada per a la revista de l'època "Blanco y Negro". No es documenta la seva publicació, tot i que actualment s'està investigant.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Alt nivell Infecció

Brutícia i pols superficial

Acidesa, Ph 6

Pèrdua de capa sustentada

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Estabilització química

Estabilització del suport

Sistema de presentació

DIBUIX 2

Autor: Caterina Albert i Paradís

Material: Paper fet a mà

Tècnica: Aquarel·la i pastel

Data: Any 1898

Dimensions: 32,2 cms x 22,9 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: Es troba sobre un altre suport de paper de les mateixes característiques texturals sense cromatisme.

Tot i que es realitzà per ésser presentat a un concurs de cartells, degut a un mal entés en el transport no va arribar a ésser presentat.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Infecció sobretot per la part posterior

Brutícia superficial

Acidesa, Ph 5-6

Suport tacat

1er suport després del suport de fons

Sistema de presentació erroni

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Estabilització química

Canvi del sistema de presentació

DIBUIX 3

Autor: Caterina Albert i Paradís

Material: Paper fet a mà

Tècnica: Aquarel·la i pastel

Data: No datat. Inici S.XX.

Dimensions: 64 cms x 50 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: Es troba sobre un altre suport de paper de les mateixes característiques texturals sense cromatisme.

Un cop restaurat han aparegut unes inscripcions, mesures, a la zona central

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Alt nivell d'infecció

Brutícia i pols generalitzada

Acidesa, Ph 5-6

Estrips i manca de suport, sobretot als marges

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Estabilització química

Estabilització física

Reintegració estètica del nou suport

Canvi del sistema de presentació

DIBUIX 5

Autor: Caterina Albert i Paradís

Material: Paper fet a mà

Tècnica: Aquarel·la, pastel

Data: Datat marge superior esquerra: 26 abril 1900

Dimensions: 55 cms x 26 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: Estilísticament correspon a una sèrie d'obres d'influència clarament japonitzada que realitzarà Caterina Albert.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Infecció sobretot als marges

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5-6

Suport amb taques, sobretot als marges , derivades de l'atac de microorganismes.

Sistema de presentació erroni

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Estabilització química

Tractament de taques

Nou sistema de presentació

DIBUIX 6

Autor: Caterina Albert i Paradís

Material: Paper fet a mà

Tècnica: Aquarel·la, pastel

Data: Datat marge inferior dret: 23 març 1900

Dimensions: 55,5 cms x 26 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: Estilísticament correspon a una sèrie d'obres d'influència clarament japonitzada que realitzarà Caterina Albert.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Alt nivell d'infecció, sobretot als marges

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5-6

Suport amb taques, sobretot als marges , derivades de l'atac de microorganismes.

Sistema de presentació erroni

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Estabilització química

Tractament de taques

Nou sistema de presentació

DIBUIX 7

Autor: Caterina Albert i Paradís

Material: Paper fet a mà, verjurat i amb filigrana " JCA"

Tècnica: Llapis, grafit amb tocs de carbonet.

Data: No datat. Inici S.XX.

Dimensions: 62,5 cms x 47,3 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions:Aparentment inacabat.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Infecció sobretot al marge dret

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5

Estrips generalitzats al marge dret

Debilitat i pèrdua d'intensitat de la capa sustentada

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Nateja humida

Estabilització química

Estabilització física

Sistema de presentació

DIBUIX 8

Autor: Caterina Albert i Paradís

Material: Paper fet a mà, verjurat

Tècnica: Llapis, grafit

Data: No datat. Inici S.XX.

Dimensions: 48,3 / 25,4cms x 31,5 /17,5 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: Es donen dues dimensions per que aquest dibuix es troba sobre un suport més gran i doblegat per tal que només es vegi el dibuix, al que pertanyen les segones mides preses

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Infecció sobretot al marge superior

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5,5

Estrips i manca de suport al marge superior

Debilitat i pèrdua de capa sustentada

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Nateja humida

Estabilització química

Estabilització física

Sistema de presentació

DIBUIX 9

Autor: Caterina Albert i Paradís. Autorretrat

Material: Paper fet a mà, verjurat amb filigrana

Tècnica: Carbonet

Data: Datat al marge superior dret, 1886

Dimensions: 31,8 cms x 24,5 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: A partir de la seva restauració es documenta com un dels seus primers autorretrats.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Infecció sobretot al marge esquerra

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5,5

Estrips i manca de suport als marges

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Nateja humida

Estabilització química

Tractament de taques

Estabilització física

Sistema de presentació

DIBUIX 10

Autor: Caterina Albert i Paradís.

Material: Paper fet a mà, verjurat amb filigrana "JGR"

Tècnica: Tinta

Data: No datat. Finals S.XIX

Dimensions: 34,4 cms x 23,4 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: Trobem inscripció al marge inferior dret " Dr. Sitja. Metge de Dolors". Es documenta com a ginecòleg de la mare de Caterina Albert.

El dibuix surt documentat a la obra de J. Folch i Torres, "Els dibuixos de Víctor Català", 1955, pàg 165 com a "El Senyor Sitjar" (1886).

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Infecció sobretot al marge esquerra

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5,5

Estrips al marge esquerra

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Nateja humida

Estabilització química

Tractament de taques

Estabilització física

Sistema de presentació

DIBUIX 11

Autor: Caterina Albert i Paradís.

Material: Paper fet a mà.

Tècnica: Llapis, grafit

Data: No datat. Finals S.XIX.

Dimensions: 24,3 cms x 16 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions:

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Alt nivell d'infecció
Brutícia generalitzada
Acidesa, Ph 5,5
Taques al marge esquerra
Estrips al marge dret
Debilitat de la capa sustentada

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció
Nateja mecànica
Prova d'estabilitat de la capa sustentada
Desinfecció per contacte
Nateja humida
Estabilització química
Tractament de taques
Estabilització física
Sistema de presentació

DIBUIX 12

Autor: Caterina Albert i Paradís.

Material: Paper mecànic.

Tècnica: Tinta

Data: Datat al marge inferior dret. 1885

Dimensions: 31,7 cms x 22,5 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: El suport es presenta molt fràgil.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Alt nivell d'infecció

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5

Estrips als marges

Suport estripat al marge superior esquerra

Manca de suport al marge esquerra

Debilitat de la capa sustentada

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Nateja humida

Estabilització química

Tractament de taques

Estabilització física

Reintegració estètica del nou suport

Laminació

Sistema de presentació

DIBUIX 13

Autor: Caterina Albert i Paradís.

Material: Paper mecànic.

Tècnica: Llapis, grafit

Data: Datat al marge superior dret. 30 de novembre 1880

Dimensions: 31,7 cms x 44,3 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: El suport formava par d'un bloc o llibreta tal com indica el plec central i els forats del cosit del bloc original. El suport es presenta molt fràgil, sobretot per la zona del plec, més atacada per microorganismes.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Alt nivell d'infecció
Brutícia generalitzada
Acidesa, Ph 5
Estrips al al plec central
Estrips als marges
Manca de suport a la zona central
Debilitat de la capa sustentada
Taques de tinta

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció
Nateja mecànica
Prova d'estabilitat de la capa sustentada
Desinfecció per contacte
Nateja humida
Estabilització química
Tractament de taques
Estabilització física
Reintegració estètica del nou suport
Laminació
Sistema de presentació

DIBUIX 14

Autor: Caterina Albert i Paradís.

Material: Paper mecànic.

Tècnica: Llapis, grafit

Data: Datat al marge inferior dret 1890

Dimensions: 17,7 cms x 11,5 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: L'home dibuixat s'identifica com Lluís Albert, pare de Caterina Albert, poc abans de morir.

Aquest dibuix es documenta a la obra "Els Dibuixos de Víctor Català" de J.Folch i Torres, 1955, pàg 20.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Lleu nivell d'infecció

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5

Estrip al al plec central al marge dret

Taca a la zona inferior central i a la part superior dreta

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Nateja humida

Estabilització química

Tractament de taques

Estabilització física

Sistema de presentació

DIBUIX 15

Autor: Signat al marge inferior dret: C. Albert-Paradís

Material: Paper mecànic.

Tècnica: Tinta

Data: Datat al marge inferior dret 1885

Dimensions: 13,6 cms x 10 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions:

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Lleu nivell d'infecció

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5

Suport tacat a la zona superior esquerra

Suport amb plec a la zona inferior esquerra

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Nateja humida

Estabilització química

1er Tractament de taques

2on Tractament de taques (disolvents)

Sistema de presentació

DIBUIX 16

Autor: Caterina Albert i Paradís

Material: Paper mecànic.

Tècnica: Llapis, grafit

Data: Datat al marge superior esquerra: 1880

Dimensions: 6,9 cms x 13,5 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: El paisatge dibuixat s'identifica com Sant Martí d'Empúries, vila situada a 2 Kms de l'Escala.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Lleu nivell d'infecció

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5

Suport tacat a la zona dreta

Esquinçat als marges

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Nateja humida

Estabilització química

1er Tractament de taques

2on Tractament de taques (disolvents)

Estabilització física

Sistema de presentació

DIBUIX 17

Autor: Caterina Albert i Paradís

Material: Paper mecànic.

Tècnica: Llapis, grafit

Data: Datat al marge inferior dret: 1882

Dimensions: 14,8 cms x 21,9 cms

Procedència: Museu-Arxiu Víctor Català

Observacions: Donat el format i els orificis del marge esquerra aquest suport hauria format part d'un bloc.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Lleu nivell d'infecció

Brutícia generalitzada

Acidesa, Ph 5

Suport tacat central

Esquinçat als marges

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

1ª desinfecció

Nateja mecànica

Prova d'estabilitat de la capa sustentada

Desinfecció per contacte

Nateja humida

Estabilització química

1er Tractament de taques

2on Tractament de taques (disolvents)

Estabilització física

Sistema de presentació

CONSELLS DE CONSERVACIÓ

*Mantenir el document entre 18º-20º de temperatura i 45%-50% d'humitat. Sota cap concepte sotmetrer la peça a canvis sobtats d'aquests valors medi-ambientals; procurant si cal un procés d'adaptació al les noves condicions.

*No separar de la caixa de protecció en que ha estat dipositat el document.

* Disposar horitzontalment

*Manipular amb molta cura

* Controlar regularment el document i la seva estabilitat fisico-química.

CONCLUSIONS

Com a conclusió es podria afirmar que tot i que en principi l'atac dels microorganismes ha estat aturat, cal no sotmetrer els documents a unes condicions propícies a que es reactivi aquesta infecció.

A nivell químic s'ha solventat la problemàtica que oferien els dibuixos realitzats per Caterina Albert i Paradís, si bé estèticament no hi ha hagut un gran canvi. Tot i que els documents també han rebut un alt tractament estètic, l'eliminació de les taques produïdes per la pigmentació dels microorganismes es quasi bé del tot irreversible. Val a dir que cada pigmentació respón de manera diferent davant el tractament de taques i que aquest es basa en el blanqueij. Aquest procés és altament degradatiu per la cel.lulosa. Justificable única i exclusivament des de un punt de vista estètic, químicament altera l'estructura interna de la cel.lulosa ja que destrueix els ponts d'hidrògen de les cadenes de cel-lulosa i a la llarga produeix l'oxidació d'aquestes.

Per aquest motiu hem cregut oportú aplicar amb molta cura i amb una seriosa selecció aquest procediment, que en la mesura del possible s'ha aplicat puntualment sobre el suport i amb efecte mínim.

Aclarem doncs, que les conseqüències de la biodeterioració son estèticament quasi irreversibles, fet que augmenta la gravetat d'aquesta problemàtica, no per això el document ha de perdre la seva validesa estètica ni documental, ja que abans de solventar criteris estètics paga la pena solventar els criteris de una correcta conservació dels documents.

ÍNDIX

PRESENTACIÓ DEL MUSEU-ARXIU VÍCTOR CATALÀ.....	1
INTRODUCCIÓ A LES RESTAURACIONS.....	4
SOLITUD.....	7
Presentació.....	8
Estat de conservació abans de la restauració....	9
Projecte de restauració.....	11
Consells de conservació.....	15
A FLOR DE JORNS. FULLS DE DIETARI.....	16
Presentació.....	17
Estat de conservació abans de la restauració....	18
Projecte de restauració.....	21
Consells de conservació.....	25
AMANTA.....	26
Presentació.....	27
Estat de conservació abans de la restauració....	28
Projecte de restauració.....	30
Consells de conservació.....	34
ANNEX. FOTOGRAFIES.....	35

MEMÒRIA DE TRES RESTAURACIONS

"SOLITUD", "A FLOR DE JORNS.

FULLS DE DIETARI.

"AMANTA".

CARME BALLIU I BADIA.

L'Escala, gener - març 1998

PRESENTACIÓ DEL MUSEU-ARXIU
VÍCTOR-CATALÀ

El Museu-Arxiu Víctor Català es troba a L'escala, vila costanera situada a l'Alt Empordà. Dins aquesta població i al Passeig de Lluís Albert nº 11, davant de mar, hi destaca una casa -cedida per una admiradora en vida de l'autora- amb acabats de línia modernista.

La casa té al costat un espai anomenat "Clos del pastor", que és on actualment s'ubica el Museu-Arxiu Víctor Català. Hi podem accedir des de la casa o bé per al Passeig, en qualsevol cas hi trobem una àrea ajardinada que envolta el museu. Destaquen la font flanquejada per bancs de línia gaudiniana; amb teselles, trets ondulants...i l'escultura de "L'espinari" que seguiria la tendència escultòrica de J. Llimona realitzada en bronze.

L'origen del museu es troba en la obra de Lluís Albert i Rivas. Fillol de l'escriptora que inicià un recull i re-ordenació de la obra literària i plàstica, així com epistolar i de documentació en general de Caterina Albert. Patrocinà les obres del museu que acabaren l'any 1975, tot i que el museu no fou inaugurat fins al 1988. Durant aquest temps Lluís Albert va ordenar part de la documentació que la seva tia l'hi deixà en herència.

Actualment el Museu-Arxiu Víctor Català respon a la idea de museu patrimonial originat per l'interés i salvaguarda de la documentació generada a partir de l'existència d'una persona. El fons del Museu-Arxiu conté diverses col·leccions sobre diferents suports, que són classificats segons la seva naturalesa:

- 1.- Gènere plàstic.
- 2.- Gènere literari.
- 3.- Gènere epistolar.
- 4.- Gènere periodístic.
- 5.- Gènere fotogràfic.
- 6.- Gènere sonor.
- 7.- Gènere visual.

Aquets diferents gèneres comprenen les diferents disciplines que Caterina Albert tractà a nivell artístic i a la vegada tots els documents que la seva pertanyença al món literat generà.

El museu es troba sota titularitat privada amb un únic titular que es qui dirigeix i controla les gestions del museu. En general Lluís Albert, ofereix tota la col.laboració possible a la hora d'efectuar qualsevol estudi relacionat amb el tema de Víctor Català i el Museu-Arxiu. Facilita en tot moment la informació que es pugui trobar a les seves mans i ell mateix s'encarrega de realitzar visites comentades a escoles i particulars que s'interessen pel museu. L'horari de visites queda establert segons hores convingudes i l'entrada és totalment gratuïta.

INTRODUCCIÓ A LES RESTAURACIONS

El projecte de restauració dut a terme al Museu-Arxiu Víctor Català gràcies a l'ajut otorgat per la Fundació Jaume Bofill ha permès aturar el procés de deterioració que patien algunes de les obres que allà hi podem trobar com ara el manuscrit original de Solitud, un breu Dietari i el bibuix a carbó, Amanta, realitzat per l'autora Víctor Català.

A continuació presentem la memòria dels treballs de restauració realitzats sobre aquestes obres. Cada una de les peces tractades reb un estudi basat en un exàmen organolèptic (físic) que ens descriurà l'estat de conservació previ a la restauració.

En aquest exàmen diferenciem entre suport com a matèria que sustenta la obra i capa sustentada com a tintes i/o tècniques que constituïrien la capa gràfica.

Realitzat un primer estudi de la peça necessaris per a determinar el procés de restauració examinarem les causes que han portat a aquestes obres al seu estat actual i tot seguit argumentarem la necessitat de restauració que pugui tenir cada document.

A continuació determinarem en base a l'estudi realitzat el procés de restauració, que queda especificat i descrit punt per punt i per a cada una de les obres.

En general podriem afirmar que les causes principals de deteriorament que presentaven aquestes obres responien sobretot a factors com la pròpia manipulació dels documents, magatzematge erroni al llarg de la seva existència i exposició extrema de valors d'humitat i temperatura variable, factors ideals per a la creació d'un microclima propici per a la aparició de microorganismes -fongs/bacteries-, que contribueixen especialment a la degeneració dels documents.

Val a dir que el dèbil estat en que es trobaven part de les obres ha accentuat la complexitat que ja de per sí implica una intervenció d'aquest tipus.

El treball finalitza amb els consells de conservació necessaris a partir d'aquest moment, ja que cal tenir en compte que tot i

aturat el deteriorament de les obres caldrà assegurar l'aplicació de mesures de conservació i protecció adequades per agarantir la viabilitat/ durabilitat de la intervenció realitzada. Un procés de restauració no implica una millora de les condicions de conservació que caldrà controlar i especificar en cada cas.

D'altra banda, adjuntem un annex amb fotografies que il·lustren els estats previs a la restauració i posteriors a aquesta i a les que farem referència durant l'estudi.

Per últim destacariem la reversibilitat dels productes emprats en els diferents processos de la restauració, que en cas necessari permetria modificar o variar allò que es cregués oportú.

SOLITUD

NOM DE L'OBJECTE: Carpeta amb manuscrit.

TÍTOL: Solitud

SUPORT/TÈCNICA: Paper manual "Cardús".

Manuscrit. Tinta de ploma, tinta de bolígraf
i de llàpis.

AUTOR: Caterina Albert i Paradís

DATA: Finalitzat el febrer de 1905.

DIMENSIONS: 220 mm x 320 mm

ESTAT DE CONSERVACIÓ

ABANS DE LA RESTAURACIÓ

SUPORT

Els XVIII capítols que componen l'original de Solitud presenten en general brutícia i pols en la seva superfície juntament amb un esgroguiment accentuat del suport. També hi localitzem deformacions, com ara plecs, arrugues i tensions.

En tots els fulls i com es pot constatar a les fotografies adjuntades hi trobem esquínos, estrips per les zones marginals tot i que destaca una amplia pèrdua de suport que es reproduïx quasi bé a tots els fulls a la zona inferior esquerra. Aquesta part del document, juntament amb la part superior dels fulls és la que presenta una major debilitat amb el suport trencadís i en procés de desintegració.

El document presenta alts índex d'acidesa Ph 5, fet que debilita el suport. Aquest es troba afectat per la presència de microorganismes -fongs- que si bé no detectem en actiu queden delatats per les taques que amb tonalitat blavosa trobem sobretot a partir de la meitat de l'escrit.

S'ha observat una intervenció anterior destinada a empeltar un estrip horitzontal a les les pàgines 2 i 7 dels capítols VIII i XV respectivament.

CARPETA

El sistema de presentació que presenta aquest recull està formada per una carpeta amb betes que protegeix parcialment el document. Els cartrons es troben exfoliats i en un estat molt avançat de deterioració.

El seu aspecte grogós denota un alt índex d'acidesa que malauradament ha migrat cap a la resta del suport, tot i que una guarada aïllava els cartrons de l'escrit.

Com observem en les fotografies destaca la manca de matèria a la zona superior dreta, deixant en document desprotegit i anul·lant

la seva funcionalitat de coberta.

Els cartrons es troben folrats per paper de guardes on trobem deformacions, estrips, taques i cola derivada de reparacions anteriors.

CAUSES DE LA DETERIORACIÓ

L'estat de conservació del manuscrit Solitud deriva de la pròpia manipulació i excessiva consulta per part dels dels estudiosos. La descura en la seva manipulació i sotmetre la obra a temperatura i humitat excessives ha propiciat l'aparició de mmicroorganismes que han danyat seriosament el suport.

L'acidesa també ha col.laborat en la debilitat de la peça, que en contacte amb els cartrons de les cobertes ha sofert el trencament dels ponts d'hidrògen de les fibres de cel.lulosa del suport accelerant la seva deterioració.

JUSTIFICACIÓ DEL PROJECTE

Donada la importància i reconeixement d'aquest manuscrit cal aturar el procés de deteriorament físico-químic en que es troba en l'actualitat.

La debilitat del suport i l'actual sistema de presentació que no aconsegueix protegir-lo necessiten d'una restauració que otorgui la estabilitat al document per tal de garantir la seva pervivència, evitant la seva, dispersió, destrucció i pèrdua.

PROJECTE DE RESTAURACIÓ

Donat que el manuscrit de Solitud es troba dins una carpeta amb betes establirem un cop més la diferenciació entre Bloc referit a l'escrit i cobertes.

BLOC

- 1.- Desinfecció química
- 2.- Neteja mecànica
- 3.- Eliminació d'intervencions anteriors
- 4.- Probes d'estabilitat de la capa sustentada
- 5.- Neteja humida
- 6.- Estabilització química del suport
- 7.- Reaprest
- 8.- Consolidació física del suportsuport
- 9.- Laminació selectiva

COBERTES

1. Separació del paper de guarda/cartrons
2. Consolidació física del suport del paper de guarda
3. Adhesió dels fulls als nous cartrons.

A . Sistema de presentació

1. Desinfecció química: El procés de restauració del manuscrit de Solitud s'ha iniciat amb la desinfecció per evitar que amb la propia manipulació de l'escrit durant la intervenció s'extenguin els microorganismes sobre el suport.

La desinfecció s'ha realitzat per contacte i per sublimació. El primer sistema es basa en impregnar un segon suport i tela especial de restauració amb agents químics que en contacte amb l'original migraran el seu poder desinfectant. La segona tècnica consisteix en disposar el document tancat hermèticament dins un espai on es diposita una solució del producte que per evaporació sublimarà l'àrea tancada. Mantindrem el conjunt en desinfecció durant 6 dies.

2. Un cop desinfectat procedirem a una primera neteja mecànica realitzada amb pinzells que ens ajudaran a eliminar la pols i brutícia més superficial.

3. Eliminació d'intervencions anteriors: tal com mostrem a les fotografies els fulls 2 i 7 dels capítols VIII i XV presenten un pedaç encollat que empelta una partició horitzontal de la pàgina. La cola emprada en aquesta reparació comença a tacar el suport pel que hem optat per retirar la reparació. Ho farem amb l'ajut d'humitat i mecànicament. Posteriorment a la hora de consolidar físicament el suport reintegrarem també aquests dos fulls.

4. Feta la primera neteja del document passarem a realitzar full per full les probes de solubilitat sobre tots els diferents tipus de tintes: de ploma, bolígraf i llapis per comprobar la estabilitat d'aquestes davant el pròxim procés.

5. La nateja humida permetrà baixar la intensitat de la tonalitat grogosa que té el document ja que eliminarà la brutícia més impregnada a les fibres del paper.

Aquesta nateja consistirà en sotmetre el document a dos banys d'aigua tèbia de 10 minuts el primer i 15 minuts el segon.

Tot i que en els banys hi podríem afegir unes gotes de sabor neutre no l'hi posarem ja que es molt improbable la total eliminació i podria produir efectes posteriors nocius.

Val a dir que el resultat d'aquest procés ha estat altament satisfactori, ja que hem aconseguit netejar intensament el manuscrit.

6. El proper pas consistirà en restablir la consolidació química del suport mitjançant el procés de desacidificació. La desacidificació permet restituir els pons d'hidrògen de la cel.lulosa trencats per l'acidesa del suport. En aquest cas s'ha registrat un Ph 5-6, pel que aquest procés resulta necessari. El realitzarem per bayn amb hidròxid càlcic saturat al 50%, aconseguint així un Ph del document més neutre.

7. Amb els banys anteriors el suport ha perdut l'aprest o encolat aplicat en el propi procés de frabricació. Per això restablirem aquesta mancança amb el reaprest, que consisteix en l'aplicació de cola metil-celulòsica per la part no escrita del document. El re-aprest otorgarà una major consistència del suport.

8. Consolidat químicament el suport, continuarem amb la estabilització física. La pròpia manipulació, la debilitat del suport i el contacte erosiu del document amb les betes del sistema de presentació ha derivat en pèrdua de suport localitzada sobretot als marges. A la vegada i generalitzat al extrem inferior esquerra s'hi observa una ampla taca que derivada de la humitat ha debilitat aquesta part produint gran pèrdua de suport en la zona.

Per tal d'evitar majors estrips i enganxades, caldrà restituir la part perduda. Ho farem amb "paper japò" de conservació de diferents gramatges, sempre inferior al suport original, que aplicarem amb temperatura i adhesiu reversible de conservació. Per tal d'unificar la visió del nou suport amb l'original adaptarem la tonalitat de l'injert respecte l'àrea més propera, integrant els dos suports.

10. Mantindrem el document en premsa per tal de restablir el volum original del document fins a la hora de disposar-lo en el nou sistema de presentació.

11. Malgrat els processos duts a terme, alguns fulls, sobretot els que componen l'últim capítol denoten una gran fragilitat que intentarem corregir amb la laminació. Aquest procés consisteix en aplicar per la part posterior del document un tel de protecció amb paper japo de conservació de 9 grs totalment transparent. Amb temperatura i adhesiu de conservació quedarà adherit al suport oferint major consistència sense restar legibilitat al document. Posteriorment disposarem el document dins el nou sistema de presentació

CARPETA

1. Tal com mostren les fotografies els cartrons de la carpeta que guardava el manuscrit es trobaven exfoliats i en un pèssim estat de conservació que a la vegada danyava el mateix document ja que no l'hi oferien la protecció necessària i permetien la migració de la seva acidesa al manuscrit. Per això hem optat per canviar els cartrons de les cobertes. Amb humitat i mecànicament separarem els papers estampats de les cobertes dels cartrons.

2. Un cop eliminats els cartrons passarem a consolidar físicament els fulls extrets que presenten estrips i manaca de suport. Ja que dins la carpeta hem trobat paper del mateix tipus i de la mateixa època hem optat per reintegrar les portades amb aquest suport. Tot i que la similitud és elevada, es pot diferenciar però la part reintegrada de l'original.

3. Un cop consolidades les cobertes procedirem a adherir-les als nous cartrons de conservació que amb els que es reproduirà la carpeta original.

4. El nou sistema de presentació consistirà en la realització d'una caixa per tal de protegir el manuscrit de qualsevol desperfecte i facilitant així la seva manipulació sense que aquesta representi la seva destrucció.

CONSELLS DE CONSERVACIÓ

*Mantenir el document entre 18º-20º de temperatura i 45%-50% d'humitat. Sota cap concepte sotmetrer la peça a canvis sobtats d'aquests valors medi-ambientals; procurant si cal un procés d'adaptació al les noves condicions.

*No separar de la caixa de protecció en que ha estat dipositat el document.

- * Disposar horitzontalment

- *Manipular amb molta cura

- * Controlar regularment el Ph del document i la seva estabilitat fisico-química.

A FLOR DE JORNS.
FULLS DE DIETARI

NOM DE L'OBJECTE: Quadern

TÍTOL: a flor de jorns. Fulls de dietari

SUPORT/TÈCNICA: Paper mecànic.

Manuscrit. Tinta de ploma/ Llapis.

AUTOR: Caterina Albert i Paradís

DATA: Hi consten diferents dates.

DIMENSIONS: 215 mm x 310 mm

PROCEDÈNCIA: Museu-Arxiu Víctor Català. L'Escala

ESTAT DE CONSERVACIÓ

ABANS DE LA RESTAURACIÓ

Davant aquesta peça hem optat per diferenciar la descripció del bloc, que compendria el suport i la capa sustentada, i la descripció de la enquadernació o de les cobertes, ja que hauran de rebre tractaments específics i diferenciats.

BLOC.

Consta de quatre quadernets i dues guardes de respecte per la part anterior així com per la posterior. Els quadernets es troben descosits, ja que els nervis que suportaven el dietari s'han desfet quasi en la seva totalitat.

Les guardes anteriors i posteriors conserven restes de cinta autoadhesiva -cel.lo-, posterior a la enquadernació original que ha deixat restes de cola i la taca conseqüent sobre el suport. El bloc llindava directament amb els cartrons de les cobertes, sense contraplacar.

SUPORT: Presenta brutícia generalitzada i pols, esgrogüiment derivat de l'alt índex d'acidesa Ph 4-5 i taques localitzades majoritàriament sobre les guardes derivades de l'atac dels fongs. Els marges, sobretot del primer quadernet, pateixen esquinçats i manca de suport accentuada a la zona del llom i per la part del cosit amb els nervis tal com mostren les fotografies. Trobem microorganismes -fongs- al llom del dietari, tan per la part externa com per la interna entre els fulls.

CAPA SUSTENTADA: Les tintes, de ploma i llàpis es troben en bon estat de conservació.

COBERTES

El sistema d'enquadernació original de factura mecànica consta de cartrons folrats amb paper de guarda o també anomenat paper bonic com a cobertes externes i tela d'enquadernació al llom. Trobem manca de suport a la zona central esquerra del paper de

la coberta frontal.

Per la part interna els cartrons no queden aïllats de la resta del bloc. Actualment l'enquadrernació original no conserva la tela del llom que hauria estat substituïda per cinta autoadhesiva -cel.lo- que s'ha deteriorat deixant restes de cola que ha tacat el suport.

Els cartrons exfoliats sobretot als extrems presenten brutícia, esquinços i un alt índex d'acidesa Ph 4-5 que ha migrat principalment als primers fulls del quadern.

El paper de guarda es troba parcialment separat dels cartrons, esquinçat, ondulat i concretament la coberta anterior presenta manca de suport a la part central esquerra.

CAUSES DE DETERIORAMENT

L'estat de conservació d'aquest quadern manuscrit es deriva quasi bé en la seva totalitat de la pròpia manipulació i descara en la seva conservació al llarg dels anys. L'acidesa enregistrada sobre el suport respon en major part a la migració produïda en els cartrons, matèria molt àcida i de la que es fa necessari aïllar tota documentació.

Si bé la consolidació del document amb cinta autoadhesiva ha permès mantenir la unitarietat del document també ha produït certs efectes nocius derivats de l'adhesiu, que ha deteriorat sobretot les guardes anteriors i posteriors.

JUSTIFICACIÓ DEL PROJECTE

En aquest cas la intervenció evitarà el risc de dispersió que fins aleshores ha mantingut el dietari amb la consegüent pèrdua de documentació. A la vegada s'aturarà la deterioració i desintegració del suport produïda per microorganismes.

S'opta per canviar els cartrons originals de les cobertes per nous cartrons de conservació amb ph estable evitant així la debilitació del bloc per la continua migració d'acidesa de les

cobertes.

PROJECTE DE RESTAURACIÓ

A. Desmuntatge bloc/enquadrernació

BLOC

- 1.- Eliminació cintes atoadhesives
- 2.- Desinfecció mecànica del suport
- 3.- Descosit dels quadernets
- 4.- Tractament puntual de taques
- 5.- Desinfecció química del suport
- 6.- Proves d'estabilitat de la capa sustentada
- 7.- Nateja humida
- 8.- Estabilització química del suport
- 9.- Reaprest
- 10.- Consolidació del suport
- 11.- Cosit del bloc segons esquema original.

ENQUADERNACIÓ

- 1.- Desmuntatge cartró/ paper de guardes.
- 2.- Eliminació dels cartrons
- 3.- Consolidació del suport del paper de guardes
- 4.- Reintegració estètica del nou suport
- 5.- Montatge de les cobertes
- 6.- Enquadrernació del bloc seguint l'esquema original d'enquadrernació

A. El desmuntatge del bloc respecte la seva enquadernació ha consistit en separar les dues parts eliminant la resat de cinta autoadhesiva que restava a la zona del llom. S'ha realitzat mecànicament sense l'ús de disolvents.

1. Retirar cintes autoadhesives: un cop separat el bloc hem retirat les restes de cinta autoadhesiva que s'havia disposat per unir les dues guardes, tant la anterior com la posterior. Val a dir que en aquest cas l'adhesiu de la cinta havia penetrat sobre el suport de paper, força esquinçat, fet que ha dificultat el proés ja que corriem el risc de malmetre part del suport.

2. A continuació i constatada la presència de fongs entre els fulls del dietari hem procedit a una primera desinfecció mecànica eliminant la capa superficial dels microorganismes.

3. El descosit s'ha realitzat eliminant mecànicament les restes de nervis del llom fets amb cordó ara desfilagarsat i desfet.

4. Tractament puntual de taques: tot i que anteriorment havíem eliminat les restes de cintes autoadhesives, l'eliminació de les taques produïdes per l'adhesiu no ha estat del tot possible, només hem aconseguit baixar la seva intensitat.

De la mateixa manera les taques al llarg del llom de les guardes que la tela de l'enquadernació original ha deixat en contacte amb l'adhesiu de la cinta autoadhesiva ha deixat una taca que no s'ha eliminat.

D'altra banda cal destacar que les guardes es troben altament afectades cromàticament degut a l'atac dels fongs i que les aureoles blavoses derivades són del tot irreversibles.

5. Hem dividit el dietari en diferents blocs per a procedir a la desinfecció química que realitzarem per contacte, impregnant un segon suport i teles especials que disposarem entre els fulls d'agents químics amb poder desinfectant. Mantindrem els documents en contacte durant 5 dies.

6. Proves d'estabilitat de la capa sustentada: el següent pas consistirà en realitzar diferents proves de solubilitat de les diferents tintes que comprén el dietari per tal de constatar la estabilitat d'aquestes davant un procés aquòs de neteja humida.

6. Neteja humida: per tal d'eliminar la brutícia no eliminada anteriorment procedirem a realitzar sobre els diferents fulls escrits una neteja humida.

7. Estabilitat química del suport: aprofitarem l'estat humit del document per a realitzar també per bany la seva desacidificació donats els alts índex de Ph registrats (Ph 5). Ho farem mantenint el document amb hidròxid càlcil saturat en aigua al 50% durant 10 minuts.

8. Reaprest: donat que en els processos anteriors el document ha perdut l'aprest (encolat) que s'aplica al paper en el moment de la fabricació, tornarem a otorgar sobre els diferents fulls aquesta consolidació. Ho farem aplicant preferentment sobre el revers del document cola metil-cel.lul.losica que aportarà major consistència.

9. Estabilització física del suport: Consolidat químicament el suport caldrà estabilitzar físicament el document per evitar que el esquinços i estrips es perllonguin. Ho farem mitjançant petits empelts de "paper japó" especial de conservació aplicat amb adhesiu de conservació i temperatura.

10. Premsat el conjunt dels quadernets passarem al cosit seguint l'esquema original. Disposarem 3 nervis de corda i amb fil de cotò de tres caps cosirem els diferents quadernets juntament amb les guardes mitjançant l'esquema de la fotografia.

ENQUADERNACIÓ

1. Separació ciobertes/cartrons: degut el mal estat de conservació en que es troben els cartrons de les cobertes separarem els papers de guardes de les portades. Ho farem mecànicament amb l'ajut d'aplicació controlada d'humitat.

2. Estabilització física del nou suport: reintegrarem la llacuna que s'observa a la part central esquerra del paper de guardes de la portada davantera amb paper de conservació similar a l'original.

3. Donat que no hem aconseguit localitzar cap suport ja imprés que s'adequès a la resta del document original hem procedit a la reintegració estètica del nou suport per aconseguir la unitat del conjunt, tenint en compte que es tracta de la portada davantera.

4. Un cop reestablertes les guardes hem disposat nous cartrons de conservació als que han estat adherits amb cola de conservació de Ph neutre.

5. Montatge de la enquadernació: Per a montar l'enquadernació hem seguit l'esquema original deduït i comparat amb altres quaderns de la mateixa tipologia i de l'època. Donat que l'enquadernació disposa tela al llom i no els cartrons de les portades, hem adherit les cobertes al bloc mitjançant unes noves guardes que actuen com a suport. El llom queda cobert amb tela d'enquadernació adherida als cartrons.

CONSELLS DE CONSERVACIÓ

* Mantenir el document entre 18º-20º de temperatura i humitat no superior al 45%-50%. Sota cap cocepte sotmetre el document a canvis sobtats de les mesures medi-ambientals en que es trobi.

* Mantenir preferentment en posició original per tal de conservar la integritat física dels extrems del quadern

* Manipular amb cura.

AMANTA

NOM DE L'OBJECTE: Dibuix
TÍTOL: Amanta
SUPORT/TÈCNICA: Paper mecànic tipus "Ingres"
Dibuix a carbó
AUTOR: Caterina Albert i Paradís
DATA: Datat el 16 de maig de 1900
DIMENSIONS: 480 mm x 620 mm

PROCEDÈNCIA: Museu-Arxiu Víctor Català. L'Escala

ESTAT DE CONSERVACIÓ

ABANS DE LA RESTAURACIÓ

SUPORT

Hi trobem brutícia generalitzada, pols, esgrogueïment en tota la superfície derivat dels alts índex d'acidesa, Ph 5, provocada pel contacte directe amb el cartró del emmarcament. Destaca una gran taca localitzada a la zona central inferior, derivada de l'atac dels microorganismes -fongs- en plena activitat. Una altra zona afectada per un excés d'humitat ocupa el lateral dret de la peça. També s'observen taques de "foxing".

Sobre el suport també s'hi observen deformacions com són esquinçats i ondulacions localitzades majoritàriament als marges i zona central degut a la tensió que el document suportava emmarcat.

Per últim i com mostren les fotografies, destacariem la pèrdua de suport que trobem localitzada a la zona central inferior com a conseqüència de la desintegració d'aquest per l'atac de microorganismes anteriorment citat.

Podem constatar la màxima fragilitat del suport, sobretot en la zona esgrogueïda atacada per microorganismes en estat actiu que provoca actualment un estat de desintegració de la peça.

CAPA GRÀFICA SUSTENTADA

S'identifica la tècnica del carbó que en tota la superfície es troba en un estat de conservació precari, ja que presenta dispersió en general accentuada a la zona atacada per microorganismes així com pèrdua de matèria centrada en la mateixa zona.

CAUSES DE DEGRADACIÓ

Les causes que han portat al document a aquest estat de conservació, responen majoritàriament a índex d'humitat extrems i temperatura variable als que la peça ha estat sotmesa. Hi acompanyen causes biològiques nocives com son l'aparició de microorganismes -fongs- a partir de la creació d'un microclima ideal per a la seva aparició; temperatura i humitat elevades. El sistema de emmarcament actual també ha suposat la deterioració del document ja que el suport no estava suficientment protegit contra els factors degradatius citats. D'altra banda el cartró que feia de fonedura del marc llindava directament amb el document i permetia el pas i migració de factors nocius com ara l'acidesa del propi material.

JUSTIFICACIÓ DEL PROJECTE

L'estat actual de conservació en que es troba el dibuix sobre carbó "Amanta" en constant exposició, fa necessària una intervenció amb caràcter urgent que aturi el seu estat de deteriorament que suposa un procés de desintegració progressiu. La intervenció sobre aquesta peça suposarà assegurar la seva pervivència otrogant, mitjançant diferents processos de restauració, una estabilitat fisico-química que assegurarà la seva durabilitat.

PROCÉS DE RESTAURACIÓ

- 1.- Desmuntatge
- 2.- Desinfecció
- 3.- Neteja en sec
- 4.- Consolidació del suport
- 5.- Tractament puntual de taques
- 6.- Proves d'estabilitat de la capac sustentada
- 7.- Neteja humida
- 8.- Reaprest
- 9.- Estabilització química del suport
- 10.- Estabilització física del suport
- 11.- Reintegració estètica
- 12.- Laminació
- 13.- Sistema de presentació realitzat amb material de conservació.

1.- Desmuntatge: el dibuix "Amanta" es trobava emmarcat erròneament ja que el document descansava directament sobre un cartró com a fonedura del marc. Com es pot observar a les fotografies, no tenia cap altre tipus de protecció davant qualsevol filtració d'humitat que ha propiciat l'aparició de microorganismes -fongs-. Com a material poròs no ha protegit el document davant qualsevol altre causa medi-ambiental nociva. El cartró presenta una gran taca d'humitat que sens dubte ha traspassat al document ja que es troba reproduïda sobre aquest. Un cop desmuntat el sistema de presentació, i tal com mostren les fotografies, s'ha pogut observar que els fongs visibles inicialment per la part frontal del document també existien en la part posterior del suport així com sobre el propi cartró, accentuant la deterioració de la peça.

2.- Desinfecció: el següent pas evident fou l'eliminació mecànica d'aquests fongs i la desinfecció a nivell químic de les fibres que constitueixen el suport. La desinfecció s'ha realitzat per impregnació amb agents químics d'un segon suport i teixit especial de restauració amb el que hem mantingut en contacte directe el document durant 6 dies. D'aquesta manera els poders desinfectants d'aquests agents migren al suport infectat. La debilitat de la peça no aconsellava realitzar un procés de desinfecció amb mètodes més directes però també més agressius.

3.- Neteja mecànica: eliminats els microorganismes i desinfectat el suport hem procedit a la neteja en sec eliminant la brutícia i pols més superficial.

4.- Consolidació parcial del suport: el proper pas realitzat davant la inestabilitat física del suport ha consistit en consolidar les parts disperses del suport i en perill de pèrdua amb "xinxetes" (petits fragments de paper) termofusibles especials de conservació. Aquest procés s'ha centrat sobre la zona més deteriorada que es mostra a la fotografia . Així intentem consolidar el suport, fet que ens permetrà manipular la peça amb més seguretat.

5.- Tractament puntual de taques: posteriorment s'ha intentat eliminar amb aplicació local d'humitat i temperatura algunes de les taques localitzades a l'extrem inferior central tot i que el resultat no ha estat satisfactori, ja que les alteracions cromàtiques derivades de l'atac dels microorganismes són altament irreversibles i poques vegades es fa justificable la seva eliminació mitjançant procediments altament degradatius de la cel·lulosa del suport i les capes sustentades.

6.- Proves d'estabilitat de la capa sustentada: donada la ineficàcia del procés anterior i un cop consolidat el suport s'ha optat per realitzar una breu i delicada neteja humida. Abans però caldrà assegurar-se de l'estabilitat de la capa sustentada davant un procés aquòs, pel que durem a terme varies proves de solubilitat de les tintes sustentades sobre diferents punts del document.

7.- Neteja humida: un cop assegurada l'estabilitat de la capa sustentada davant el procés humit es durà a terme la neteja humida per tal d'intentar eliminar la major part de brutícia que conté el document. Aquesta operació ha estat altament delicada degut a l'estat de la peça.

8.- Reaprest: el procés anterior ha suposat la pèrdua de l'aprest (encolat) que en la pròpia fabricació del paper s'adhereix al suport. Per això a continuació aplicarem per la part posterior del document un reaprest amb cola metil-cel·lulòsica que contribuirà a donar una major consistència al document.

9.- Estabilització química del suport: donats els alts índex d'acidesa enregistrats sobre el suport, Ph 5, cal dur a terme una desacidificació del document per tal d'estabilitzar-lo químicament. Per això i sempre en base a l'estat de conservació precari de la peça hem realitzat aquest procés mitjançant un procediment de desacidificació gaseós evitant així una excessiva manipulació de la peça. Aquest procés realitzats amb "Book Keeper", restitueix els ponts d'hidrògen de la cel·lulosa otorgant a la peça una reserva alcalina que permetrà la seva estabilitat química.

10. Estabilització física del suport: donat que aquesta peça es troba constantment en exposició i la manca del suport distorsionaria la lectura del conjunt, reintegrarem la pèrdua de matèria. Ho farem amb material especial de conservació, "paper japó", similar a l'original en quant a textura però d'inferior gramatge i sempre aplicat amb productes i tècniques que assegurin una total reversibilitat de la intervenció.

11. Reintegració estètica del nou suport: a continuació i per integrar dins el conjunt la part reposada anteriorment donarem pas a la reintegració estètica, basada en aconseguir amb tècnica diferent a la original (en aquest cas llapis), una visió unitària a nivell estètic de tot el conjunt.

12. Laminació: donada encara la fragilitat del document procedirem a la laminació, això és l'aplicació per la part posterior del document d'un tel de reforç amb "paper japó" de conservació de mínim gramatge 9 grs., adherit amb material adhesiu reversible.

13. Sistema de presentació: per últim procedirem a establir el sistema de presentació de la peça. El vidre original de l'emmarcament ha estat substituït ja que estava "picat", tenia massa gruix i massa pes. El vidre reposat és anti-reflexant i medeix 2 mm.

El sistema de presentació es realitzarà exclusivament amb material de conservació que protegirà el document i actuarà de barrera davant qualsevol canvi sobtat de valors medi-ambientals (temperatura i humitat), que suposarien un canvi del Ph alterant les seves condicions químiques amb negatives conseqüències físiques.

Els diferents materials es disposaran seguint aquest ordre: Vidre- document- paper de conservació que en cas de desemmarcament protegiran la peça- cartró de conservació- fonedura a base de cartró ploma aïllant de la humitat o bé tablex que aportaria una major consistència davant qualsevol cop que per la part posterior suportés el document- pinces flexibles especials d'emmarcament que no presionen el document- cinta selladora.

CONSELLS DE CONSERVACIÓ

* Mantenir la peça entre els 18º-20º graus de temperatura i entre el 45%-50% d'humitat. En qualsevol cas no sotmetre la peça a canvis sobtats de les condicions ambientals en que es troba.

* No aplicar dirctament sobre la peça fonts lluminoses incandescents i evitar l'exposició directe a la llum solar.

* En cas de desemmarcament no separar la peça del suport de conservació que s'hi adjunta

FOTOGRAFIES

SOLITUD

ABANS DE LA RESTAURACIÓ

DESPRÉS DE LA RESTAURACIÓ

A FLOR DE JORNS.
FULLS DE DIETARI

ABANS DE LA RESTAURACIÓ

DESPRÉS DE LA RESTAURACIÓ

AMANTA

ABANS DE LA RESTAURACIÓ

DESPRÉS DE LA RESTAURACIÓ

